

Ervaringen en percepties van antisemitisme

Tweede enquête over discriminatie en haatmisdrijven tegen Joden in de EU

Samenvatting

Artikel 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie erkent het recht om niet te worden gediscrimineerd, onder meer op grond van ras, etnische of sociale afkomst, godsdienst of geloof, politieke of andere overtuiging.

Toen u onlangs langs een van de vele mooie synagogen van Europa liep, stonden er toen bij de poorten zwaarbewapende politiemensen op wacht? Het is een schokkend gezicht. Maar meer dan zeventig jaar na de Holocaust is het ook maar al te bekend. Niet alleen synagogen moeten worden beschermd, ook in talloze Joodse gemeenschapscentra en op Joodse scholen zijn speciale veiligheidsmaatregelen van kracht. Joden worden ook online, in de media en in de politiek met negatieve opmerkingen geconfronteerd; ze lijden onder vijandige blikken en gebaren in hun woonbuurt, komen graffiti en andere vormen van vandalisme tegen en hebben te maken met discriminatie in hun sociale omgeving, op school en op het werk.

„Antisemitisme in Duitsland is nu net als dertig jaar geleden. Antisemitisme is de afgelopen twaalf jaar geen taboe meer in Duitsland, en komt dus vaker voor – mondeling en fysiek, op straat en in de sociale media.”
(Vrouw, 60-69 jaar, Duitsland)

De Europese Unie (EU) en haar lidstaten zijn bij wet verplicht alles te doen wat in hun vermogen ligt om antisemitisme doeltreffend te bestrijden en de waardigheid van de Joodse bevolking te beschermen. Toch maken Joden in de hele EU nog steeds antisemitisme mee in de vorm van vandalisme, beledigingen, bedreigingen, aanvallen en zelfs moord.

De hardnekkigheid van wijdverbreid antisemitisme vormt een belemmering voor mensen om openlijk Joods te zijn, vrij van angst voor hun veiligheid en welzijn. Dit blijkt uit de grootschalige onderzoeken naar discriminatie en haatmisdrijven tegen Joden in de EU uit 2012 en 2018 van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA).

„Zoals het nu is, heb ik bijvoorbeeld ervaren dat „Jood” in Kopenhagen een wijdverbreid scheldwoord is. Als Joodse die in Denemarken is opgegroeid, heb ik altijd vermeden mensen te laten zien/vertellen dat ik Joods ben.” (Vrouw, 20-24 jaar, Denemarken)

Het is onmogelijk een cijfer te geven over hoe ondermijnd zo'n dagelijkse realiteit kan zijn. Maar een schokkende statistiek geeft een duidelijke boodschap af: in twaalf EU-lidstaten waar al eeuwenlang Joden leven, heeft meer dan een derde van hen in de afgelopen vijf jaar aangegeven dat ze overwegen te emigreren omdat ze zich als Joden niet langer veilig voelen.

De strijd tegen antisemitisme moet worden geschraagd door robuuste en betrouwbare gegevens die kunnen aantonen in welke mate de EU-lidstaten voldoen aan hun verplichtingen uit hoofde van de EU-wetgeving, met name het kaderbesluit inzake racisme en vreemdelingenhaat, de richtlijn rassengelijkheid en de richtlijn gelijke behandeling in arbeid en beroep. Dergelijke gegevens zijn echter zelden beschikbaar, zoals blijkt uit gegevens die jaarlijks door het FRA worden verzameld (1). Als gevolg

(1) FRA (2018), *Antisemitism: Overview of data available in the European Union 2007-2017*, Luxemburg, Publicatiebureau.

daarvan kunnen de EU en haar lidstaten vaak alleen op basis van fragmentarisch bewijsmateriaal besluiten nemen om antisemitisme tegen te gaan. De enquêtegegevens en bevindingen van het FRA vullen deze tekortkoming aan met informatie over ervaringen met antisemitisme van mensen in de EU die zichzelf als Joods beschouwen.

Op 6 december 2018 hebben de regeringen van de EU-lidstaten een duidelijk signaal afgegeven door een verklaring van de Raad goed te keuren betreffende de bestrijding van antisemitisme en de ontwikkeling van een gemeenschappelijke beveiligingsaanpak voor een betere bescherming van de Joodse gemeenschappen en instellingen in Europa. De Raad merkt op dat antisemitische haat wijdverbreid blijft, zoals wordt bevestigd door de bevindingen van de enquête van het FRA uit 2018, en verzoekt de EU-lidstaten maatregelen te nemen om

antisemitisme aan te pakken en de veiligheid van Joodse gemeenschappen te verbeteren.

Deze samenvatting geeft een overzicht van de belangrijkste bevindingen van de tweede enquête van het FRA over de ervaringen van Joodse mensen met haatmisdrijven, discriminatie en antisemitisme in de Europese Unie – 's werelds grootste enquête onder Joodse mensen die ooit is gehouden. De enquête vond plaats in 12 lidstaten van de EU en bereikte bijna 16 500 personen die zichzelf als Joods zien. Hun antwoorden zijn ontvankelijk en onderstrepen dat antisemitisme in de hele EU alomtegenwoordig blijft en in veel opzichten verontrustend normaal is geworden.

„Op het werk en in de gewone en de sociale media is antisemitisme een dagelijks verschijnsel, dat niet wordt bestreden.” (Vrouw, 40-44 jaar, Frankrijk)

Belangrijkste bevindingen en FRA-adviezen

Op basis van de bevindingen van de enquête formuleerde het FRA de volgende adviezen ter ondersteuning van beleidsmakers op EU- en nationaal niveau bij de ontwikkeling en uitvoering van maatregelen ter voorkoming en bestrijding van antisemitisme. Deze adviezen vormen een aanvulling

op de adviezen van het FRA in zijn in 2013 gepubliceerde verslag over het eerste onderzoek naar discriminatie en haatmisdrijven tegen Joden in de EU. Omdat antisemitisme nog altijd wijdverspreid is, zijn de in 2013 geformuleerde adviezen in 2018 nog steeds geldig.

Antisemitisme doordringt het dagelijks leven

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

- Een grote meerderheid van de respondenten (85 %) beschouwt antisemitisme en racisme als de meest urgente problemen in de onderzochte EU-lidstaten.
- Een grote meerderheid van de respondenten (89 %) is van mening dat antisemitisme de afgelopen vijf jaar is toegenomen in het land waar ze wonen.
- Een meerderheid van de respondenten (72 %) spreekt haar bezorgdheid uit over de toenemende onverdraagzaamheid jegens moslims.
- Een grote meerderheid van de respondenten (89 %) beschouwt online-uitingen van antisemitisme als een probleem in het land waar ze wonen.
- Een grote meerderheid van de respondenten (88 %) is van mening dat onlineantisemitisme de afgelopen vijf jaar is toegenomen; de meeste van hen zeggen dat het „sterk” is toegenomen.
- De meeste respondenten zeggen dat ze regelmatig aan negatieve uitspraken over Joden worden blootgesteld. Een grote meerderheid van de respondenten in alle enquêtelanden (80 %) wijst het internet aan als het meest gebruikte forum voor negatieve uitspraken.

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat antisemitisme in de publieke ruimte alomtegenwoordig is en dat dit ertoe bijdraagt dat negatieve stereotypen van Joden zich verspreiden en steeds dieper wortel schieten. Alleen maar door Joods te zijn, hebben mensen steeds meer kans te worden geconfronteerd met een aanhoudende stroom van onheuse bejegeningen in uiteenlopende vormen, ongeacht waar ze zich bevinden, wat ze lezen en met wie ze omgaan. Uit een vergelijking van de enquêtes van 2012 en 2018 blijkt dat de perceptie onder respondenten toeneemt dat antisemitisme een steeds groter probleem wordt in het land waar ze wonen.

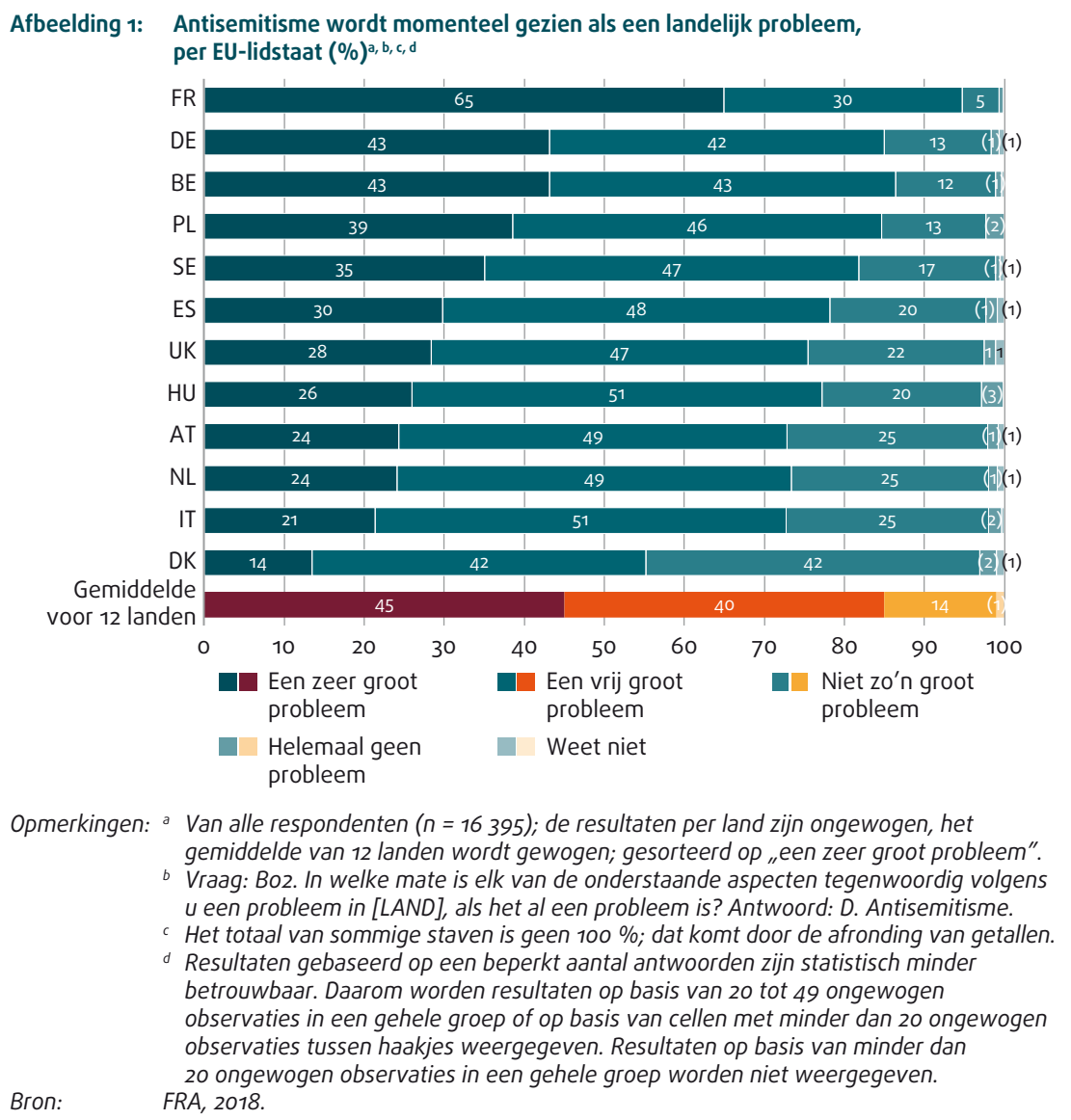
„Antisemitisme en racisme zijn net als de Wiener schnitzel. Ze maken deel uit van het Oostenrijkse culturele erfgoed, net zoals vreemdelingenhaat en het „wij-zijn-anders-gevoel”. Er valt niets tegen te doen, men kan alleen de gevolgen ervan beperken.” (Man, 50-54 jaar, Oostenrijk)

In totaal hebben negen op de tien (89 %) respondenten in de enquête van 2018 het gevoel dat antisemitisme in hun land gedurende de vijf jaar voorafgaand aan de enquête is toegenomen; meer dan acht op de tien (85 %) beschouwt dit als een ernstig probleem. De respondenten beschouwen antisemitisme vaak als het grootste maatschappelijke of

politieke probleem in hun land. Ze beoordelen antisemitisme als het meest problematisch op internet en in de sociale media (89 %), gevolgd door openbare ruimten (73 %), de gewone media (71 %) en in het politieke leven (70 %). De meest voorkomende antisemitische uitspraken die ze regelmatig tegenkomen, zijn dat „Israëliërs zich als nazi's gedragen tegenover de Palestijnen” (51 %), dat „Joden te veel macht hebben” (43 %) en dat „Joden hun slachtofferschap met betrekking tot de Holocaust uitbuiten voor hun eigen doeleinden” (35 %). De respondenten komen dergelijke uitspraken het vaakst online tegen (80 %), maar ook in andere media dan het internet (56 %) en bij politieke evenementen (48 %).

„Het lijkt alsof Nederland antisemitismemoe is. Het is alsof het een doodgewoon onderwerp is en ook in sociale media als iets heel normaal wordt gezien. <...> Zeer zorgelijk!!” (Vrouw, 35-39 jaar, Nederland)

„Ik ben van mening dat Zweden vroeger helemaal niet antisemitisch was; dat is veranderd, en dat is voor mij zo moeilijk. Vroeger was ik niet bang om te zeggen dat ik Joods was; mijn kinderen vonden het zelfs interessant als tieners en ze wilden bijzonder zijn. Tegenwoordig ben ik terughoudender om over mijn achtergrond te praten. Ik maak me zorgen over de toekomst.” (Vrouw, 70-79 jaar, Zweden)

In dit verband is het bemoedigend dat het Europees Parlement in juni 2017 een resolutie heeft aangenomen over de bestrijding van antisemitisme, waarin wordt opgeroepen tot meer inspanningen op lokaal, nationaal en Europees niveau. Dit volgt op een aantal initiatieven van de Europese Commissie op EU-niveau en wereldwijd ⁽²⁾. Die houden onder meer het volgende in: in december 2015 is een coördinator voor de bestrijding van antisemitisme aangewezen; in 2016 is een EU-groep op hoog niveau voor de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en andere vormen van onverdraagzaamheid ingesteld, die beleidsrichtsnoeren heeft opgesteld voor een betere respons op haatmisdrijven en haatzaaiende uitingen, met inbegrip van antisemitische misdrijven

(2) In 2016 organiseerde de EU samen met Canada, de VS en Israël het eerste VN-forum op hoog niveau inzake wereldwijd antisemitisme ter bevordering van de inspanningen van de EU om antisemitisme wereldwijd aan te pakken.

en uitspraken, en in mei 2016 zijn met IT-bedrijven afspraken gemaakt over een gedragscode voor de bestrijding van illegale haatuitingen op internet.

„Er is geen antisemitisme in Hongarije, hoe men dit beeld van het land ook probeert te schetsen. Er zijn historische wonden, maar ze zijn wonderwel aan het genezen.”
(Man, 20-24 jaar, Hongarije)

Sommige lidstaten hebben actie ondernomen door coördinatoren te benoemen voor de bestrijding van antisemitisme, andere hebben een juridisch niet-bindende werkdefinitie van antisemitisme ⁽³⁾ aangenomen, die in mei 2016 werd goedgekeurd door de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) en door de Commissie werd verwelkomd als een nuttig initiatief om antisemitisme te

(3) Zie de [website](#) van de Internationale Herdenkingsalliantie voor de Holocaust.

voorkomen en te bestrijden. Een link naar de definitie van de IHRA is beschikbaar op de website van de Commissie ⁽⁴⁾.

Sommige lidstaten moeten het kaderbesluit betreffende racisme en vreemdelingenhaat (2008/913/JHA) echter nog volledig en op correcte wijze omzetten in nationale wetgeving. In dit kaderbesluit wordt een EU-brede strafrechtelijke aanpak vastgesteld om ernstige uitingen van racisme of vreemdelingenhaat, en dus ook antisemitisme, tegen te gaan, ook in „gevallen waarin de gedraging via een informatiesysteem is begaan” (artikel 9). Het uitbannen van antisemitisme uit de publieke sfeer vergt volharding en kordaat optreden om de aanhoudende negatieve stereotypering van Joden, ook online, te doorbreken.

FRA-advies 1

De lidstaten dienen integratie van maatregelen ter voorkoming van antisemitisme in relevante nationale strategieën en actieplannen te bevorderen. De maatregelen die zijn ontwikkeld om antisemitisme te voorkomen, dienen een specifieke focus op bewustmaking te omvatten, waaronder nadruk op voorlichting over de Holocaust. De lidstaten mogen niet vergeten de doeltreffendheid van de ontwikkelde maatregelen systematisch te evalueren. De nationale coördinatoren voor de bestrijding van antisemitisme, alsook een breed scala van sociale partners, maatschappelijke organisaties en groeperingen, met inbegrip van niet-Joodse, dienen nauw te worden betrokken bij de ontwikkeling van preventieve maatregelen en bij de evaluatie van de doeltreffendheid daarvan.

Het alom verspreide antisemitisme ondermijnt het gevoel van veiligheid en zekerheid van de Joden

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

- Bijna de helft (47 %) van alle respondenten maakt zich zorgen dat ze in de komende twaalf maanden slachtoffer kunnen worden van antisemitische verbale agressie of intimidatie, terwijl meer dan een derde (40 %) zich zorgen maakt over fysieke agressie.
- Een derde (34 %) van alle respondenten gaf aan dat ze op zijn minst af en toe Joodse evenementen of locaties mijden, omdat ze zich als Jood daar, of op weg ernaartoe, niet veilig zouden voelen. Meer dan een derde van alle respondenten (38 %) mijdt soms bepaalde plaatsen in hun buurt of wijk omdat ze zich daar als Jood niet veilig voelen.
- In de twaalf onderzochte lidstaten van de EU draagt of toont de helft van de respondenten (49 %) op zijn minst soms dingen waaraan ze als Joods zouden kunnen worden herkend. Van de respondenten die dit op zijn minst soms doen, vermijdt meer dan twee derde (71 %) dit ten minste af en toe.
- Meer dan een derde van alle respondenten heeft de afgelopen vijf jaar overwogen te emigreren (38 %) omdat ze zich als Jood niet veilig voelen in het land waar ze wonen.
- Een meerderheid van de respondenten (70 %) is van mening dat de inspanningen van hun nationale regeringen om antisemitisme te bestrijden, niet doeltreffend zijn. Tegelijkertijd geeft de helft van de respondenten (54 %) een positieve beoordeling van de inspanningen van hun nationale regeringen om de veiligheidsbehoeften van de Joodse gemeenschappen te waarborgen, maar de mate van tevredenheid met dergelijke inspanningen varieert sterk per land.

„Ik ben niet bang als ik de straat op ga, want mijn mezoeza zit aan de binnenkant van mijn huis en kan niet worden gezien. Dus alleen degenen die in mijn flat komen, kunnen hem zien. Ik ben bang om de mezoeza aan de buitenkant te plaatsen.” (Vrouw, 30-34 jaar, Spanje)

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat veel Joden in de hele EU geen leven kunnen leiden zonder

zorgen over hun eigen veiligheid en die van hun familieleden en andere naasten. Dit komt door het risico doelwit te worden van antisemitische intimidatie en aanvallen. Gevoelens van onzekerheid bij Joden hebben er ook toe geleid dat sommigen overwegen te emigreren. Uit een vergelijking van bevindingen uit de enquêtes van 2012 en 2018 blijkt dat Joden in de EU vergelijkbare ervaringen hebben

(4) Zie de webpagina van de Commissie over de bestrijding van antisemitisme.

met antisemitische intimidatie en geweld. Uit de bevindingen blijkt ook dat de respondenten zich zorgen maken over de mogelijkheid dat zij, of hun familieleden en andere naasten, het doelwit worden van antisemitische intimidatie of geweld.

„Ik ben echt bang voor de veiligheid van mijn kind, dat op een Joodse school zit. Elke dag vraag ik me af of ik hem ergens anders naar school zou moeten laten gaan.”
(Vrouw, 30-34 jaar, België)

„Ik ben erg bang voor de toekomst van mijn kinderen, want „Jood” is een scheldwoord in mijn wijk, en de mensen haten Joden zo erg dat een mensenleven niets voorstelt. We zijn bang dat onze kinderen op de een of andere manier zullen worden aangevallen.” (Man, 45-49 jaar, Denemarken)

Uit de bevindingen van de enquête van 2018 blijkt dat honderden respondenten in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête persoonlijk een antisemitische fysieke aanval hebben meegemaakt.

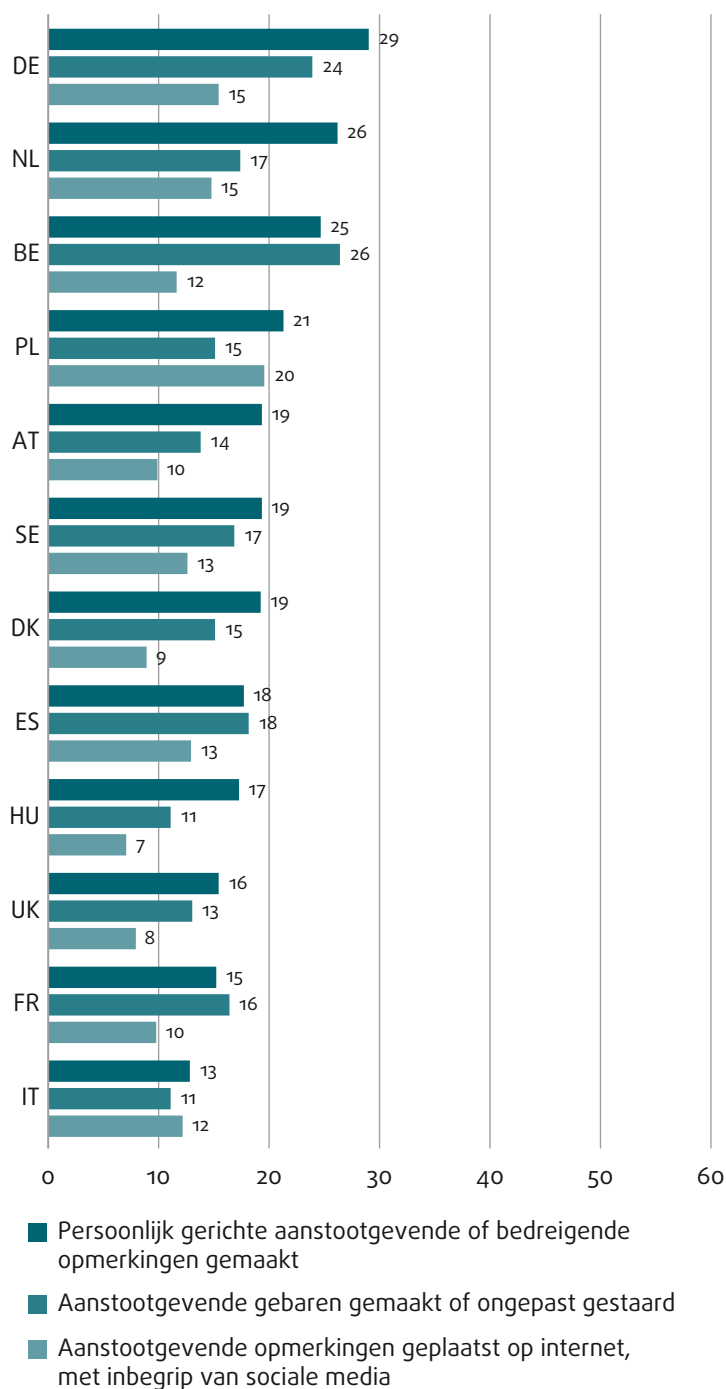
Meer dan een op de vier respondenten (28 %) heeft tijdens die periode minstens eenmaal antisemitische intimidatie ervaren. Personen die in het openbaar dingen dragen, vervoeren of tonen waaraan ze als Joods kunnen worden herkend, hebben meer last van antisemitische intimidatie (37 %) dan personen die dat niet doen (21 %).

„Ik hoor van veel incidenten en maak me zorgen om mezelf en mijn familie. We zijn in de synagoge of bij andere Joodse evenementen vaak gespannen en bezorgd over wat er zou kunnen gebeuren. Mijn persoonlijke ervaring als drager van een kipa is echter zeer goed. Tegelijkertijd voel ik me toch niet op mijn gemak in minder Joodse buurten (dat wil zeggen bijna overal elders).” (Man, 55-59 jaar, Verenigd Koninkrijk)

„Ik merk dat bij mijn Joodse generatiegenoten (inclusief bij mijzelf) het gevoel van onveiligheid en niet welkom zijn/geaccepteerd worden als Jood in Nederland sterk toeneemt.” (Vrouw, 30-34 jaar, Nederland)

Afbeelding 2: Ervaring met antisemitische intimidatie (drie van de meest voorkomende vormen, één of meer keer meegemaakt), in de afgelopen twaalf maanden, per EU-lidstaat (%)^{a, b}

Opmerkingen: ^a Van alle respondenten (n = 16 395); de resultaten per land zijn niet gewogen.

^b Vragen: C03. Heeft iemand in de AFGELOPEN 12 MAANDEN in [LAND]:
 – tegen u persoonlijk aanstootgevende of bedreigende opmerkingen gemaakt?
 – aanstootgevende gebaren naar u gemaakt of ongepast naar u gestaard?
 – aanstootgevende opmerkingen over u geplaatst op internet, met inbegrip van sociale media?

C04a. Gebeurde dit OMDAT u Joods bent?

Bron: FRA, 2018.

Een op de vijf respondenten (20 %) kent familieleden of andere naasten die verbaal zijn gepest of geïntimideerd of fysiek zijn aangevallen. Bijna de helft van de respondenten was bezorgd over antisemitische verbale beledigingen of pesterijen (47 %) en vier op de tien maakten zich zorgen over een antisemitische fysieke aanval (40 %).

„In mijn buurt en op mijn werk weet geen van mijn vrienden dat ik Joods ben. Onze kinderen weten niets van mijn Joodse achtergrond, want ik ben bang dat ze daar op school opmerkingen over zouden krijgen. Ik ga niet meer naar de synagoge, omdat het niet waard is doelwit te worden van een aanslag. Ik heb er goed aan gedaan door te trouwen, want nu is mijn achternaam „Svensson“.”
(Vrouw, 40-44 jaar, Zweden)

Een op de drie (34 %) respondenten mijdt het bezoeken van Joodse evenementen of locaties omdat ze zich als Joden op weg ernaartoe of ter plekke niet veilig voelen. Meer dan een derde van de ondervraagden (38 %) overwoog in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête om te emigreren, omdat ze zich als Joden niet veilig voelen in het land waar ze wonen.

„Bij een afspraak voor een Joods evenement (hoe klein ook) moet je je altijd aanmelden en pas daarna krijg je de locatie te horen. Je voelt je niet helemaal veilig om naar een plek te gaan waar veel Joden bij elkaar zijn.” (Vrouw, 55-59 jaar, Nederland)

„Ik draag nooit Joodse symbolen in het openbaar en ik kijk altijd over mijn schouder wanneer ik bij een Joods evenement ben. [...] Ik wil alleen maar met rust worden gelaten en mijn godsdienst kunnen belijden.” (Vrouw, 40-44 jaar, Zweden)

Meer dan de helft van de respondenten (54 %) geeft een positieve beoordeling van de inspanningen van hun nationale regeringen om te voldoen aan de veiligheidsbehoeften van de Joodse gemeenschappen. Zeven op de tien (70 %) zijn echter van mening dat antisemitisme niet doeltreffend wordt bestreden door de regering in hun land.

Door aanhoudende confrontaties met antisemitisme voelen mensen zich ernstig aangetast in hun grondrechten, waaronder de bescherming van hun menselijke waardigheid, het recht op eerbiediging van hun privé- en gezinsleven en hun vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Het is bemoedigend dat veel Joden van mening zijn dat hun regering voldoende doet om aan de beschermingsbehoeften van hun gemeenschappen te voldoen. Het feit dat speciale veiligheidsmaatregelen, bijvoorbeeld rond synagogen, Joodse gemeenschapscentra en scholen, min of meer permanent vereist zijn om de veiligheid van de Joodse gemeenschappen te waarborgen, wijst echter op een aanhoudende en diepere maatschappelijke malaise. De lidstaten moeten vastbesloten zijn om aan de beschermingsbehoeften van Joodse gemeenschappen te voldoen.

„Ik ben van mening dat de angst voor antisemitisme groter is dan de werkelijkheid.” (Man, 40-44 jaar, Verenigd Koninkrijk)

„Ik heb een ketting om met een davidster, maar draag die bewust niet vaak in het openbaar, omdat ik antisemitische reacties probeer te voorkomen.” (Vrouw, 16-19 jaar, België)

FRA-advies 2

De lidstaten zouden systematisch moeten samenwerken met Joodse gemeenschappen op het gebied van de veiligheid en de bescherming van Joodse plaatsen. De lidstaten dienen de veiligheidsmaatregelen te blijven toepassen en ervoor te zorgen dat de veiligheidsorganisaties van de Joodse gemeenschap op passende wijze worden gefinancierd. De EU en haar lidstaten dienen – ook door middel van onderzoeken naar slachtofferchap – nauwgezet en regelmatig de vinger aan de pols te houden als het gaat om veranderingen in de prevalentie van haatdelicten en om gevoelens van veiligheid onder en de beveiliging van Joden, om zodoende bij te dragen aan de beoordeling van de doeltreffendheid van de genomen veiligheidsmaatregelen.

Antisemitische intimidatie komt zo veel voor dat het normaal wordt

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

- Gemiddeld heeft meer dan een derde van alle respondenten (39 %) in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête een of andere vorm van antisemitische intimidatie meegemaakt. Meer dan een kwart (28 %) heeft in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête dergelijke intimidatie meegemaakt.
- Respondenten zien antisemitische content op internet als de meest acute vorm van antisemitisme. De meest voorkomende vormen van antisemitische intimidatie die de respondenten persoonlijk ervaren, zijn persoonlijke opmerkingen en beledigende gebaren of ongepast staren; zo zei respectievelijk 18 % en 16 % dat ze in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête geconfronteerd zijn met deze vormen van intimidatie.
- Het ernstigste incident van antisemitische intimidatie in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête was echter het antisemitisch taalgebruik. Bovendien was er sprake van intimidatie in situaties waarin het mogelijk was om de respondenten als Joods te identificeren (gemiddeld hebben twee op de drie respondenten beide aspecten tijdens de respectieve incidenten opgemerkt).
- Op de vraag een beschrijving te geven van de dader van het ernstigste incident van antisemitische intimidatie in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête – voor zover mogelijk en op basis van hun perceptie – identificeerden de respondenten de dader in 31 % van de gevallen als iemand die ze niet kennen, in 30 % als iemand met extremistische islamitische opvattingen, en in 21 % van de gevallen als iemand met linkse politieke standpunten.
- De meerderheid van de respondenten (79 %) die in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête antisemitische intimidatie hebben meegemaakt, meldde het ernstigste incident niet bij de politie of een andere organisatie.
- Bijna de helft (48 %) van de respondenten die geen melding maakten van het ernstigste incident aan de politie, gaf aan dat het niets zou uitmaken als ze dat wel hadden gedaan. Een vergelijkbare percentage (43 %) van de respondenten vond het incident niet ernstig genoeg.
- In de twaalf onderzochte landen had 3 % van alle respondenten in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête persoonlijk een fysieke aanval meegemaakt omdat ze Joods zijn. In de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête kreeg 2 % van alle respondenten te maken met een fysieke aanval omdat ze Joods zijn.
- In de twaalf onderzochte landen zegt 4 % van alle respondenten dat hun eigendom in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête opzettelijk werd vernield omdat ze Joods zijn; 2 % maakte dit mee in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête.

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat mensen zo veel antisemitische agressie ondergaan, dat sommige van de incidenten die ze ervaren, onbeduidend lijken. Elk antisemitisch incident is in wezen echter een aanval op de waardigheid van een persoon en kan niet worden weggewuifd als alleen maar ongemakkelijk. Uit de enquêtes van zowel 2012 als 2018 blijkt dat respondenten zeer weinig meege maakte gevallen van antisemitisme aan de politie of andere instanties melden. Uit een vergelijking van de resultaten van de twee onderzoeken blijkt dat de categorieën plegers van antisemitische intimidatie consistent blijven, waarbij bepaalde categorieën personen consequent oververtegenwoordigd zijn als daders.

„Ik houd me in het openbaar op de vlakte over mijn Joodse identiteit, om discriminatie te voorkomen. De Spaanse samenleving kent niet veel religies en begrijpt het Jodendom niet, en ik ben bang om als „vreemd“ te worden beschouwd. Ik wil in mijn dagelijks leven liever in de maatschappij integreren.” (Vrouw, 30-34 jaar, Spanje)

Uit de bevindingen van de enquête van 2018 blijkt dat acht op de tien respondenten (79 %) die in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête antisemitische intimidatie hebben ervaren, het ernstigste incident niet aan de politie of een andere organisatie hebben gemeld. De belangrijkste redenen daarvoor zijn het gevoel dat er als gevolg daarvan niets zou veranderen (48 %); het incident niet als ernstig genoeg

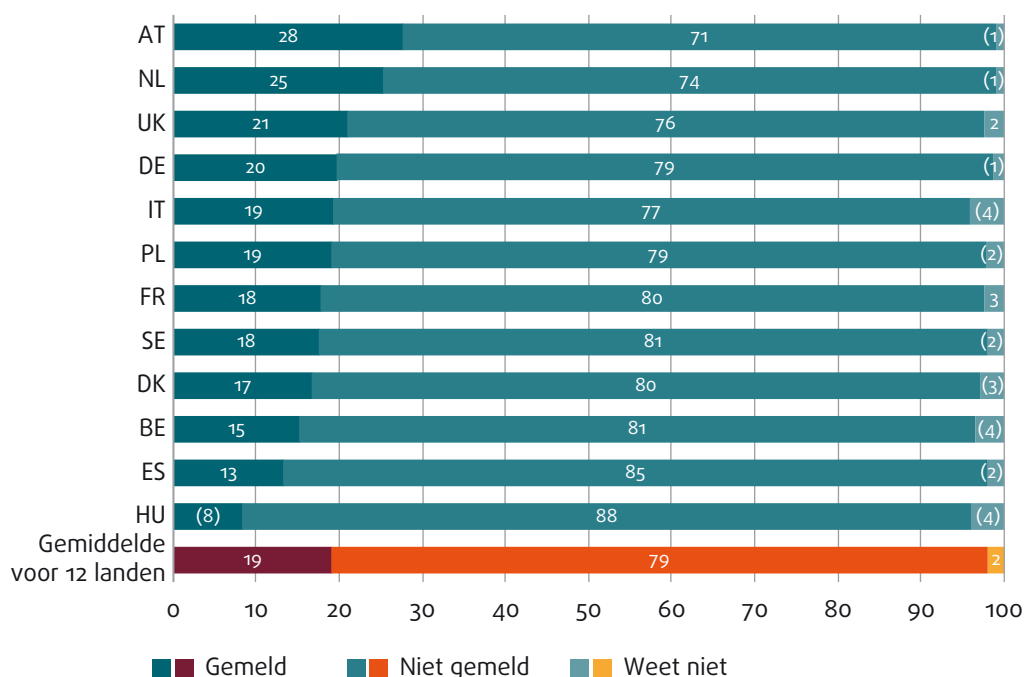
beschouwen om te melden (43 %), of omdat het melden te lastig zou zijn of te veel problemen zou veroorzaken (22 %).

Het feit dat antisemitisme een normaal verschijnsel aan het worden is, blijkt ook uit het brede scala aan daders, dat het hele sociale en politieke spectrum omspant. De meest genoemde categorieën van daders van het ernstigste incident van antisemitische intimidatie waarvan de respondenten blijf hebben gegeven, zijn iemand die ze niet kenden

(31 %); iemand met een extremistische islamitische visie (30 %); iemand met een linkse politieke visie (21 %); een collega van het werk of school/college (16 %); een kennis of vriend (15 %), en iemand met een rechtse politieke visie (13 %).

„Ik geef nooit toe dat ik Joods ben, uit angst. Slechts twee mensen weten van mijn achtergrond. [...] Ik kan niet worden gediscrimineerd als niemand weet dat ik Joods ben. Ik beantwoord een rechtstreekse vraag naar mijn nationaliteit met een leugen.” (Vrouw, 50-54 jaar, Polen)

Afbeelding 3: Melding van het ernstigste incident van antisemitische intimidatie in de afgelopen vijf jaar, per EU-lidstaat (%)^{a, b, c, d}

Opmerkingen: ^a Van de respondenten die de afgelopen 5 jaar een of andere vorm van antisemitische intimidatie hebben ervaren (n=6 486); de gemiddelden voor 12 landen zijn gewogen.
^b Vraag: Co8. Hebt u of iemand anders dit incident bij de politie of een andere organisatie gemeld?
^c Het totaal van sommige staven is geen 100 %; dat komt door de afronding van getallen.
^d Resultaten op basis van een klein aantal antwoorden zijn statistisch minder betrouwbaar. Daarom worden resultaten op basis van 20 tot 49 ongewogen observaties in een gehele groep of op basis van cellen met minder dan 20 ongewogen observaties tussen haakjes weergegeven. Resultaten op basis van minder dan 20 ongewogen observaties in een gehele groep worden niet weergegeven.

Bron: FRA, 2018.

De richtlijn inzake de rechten van slachtoffers bepaalt dat slachtoffers op een respect- en begripvolle manier moeten worden behandeld, zonder onderscheid op welke grond dan ook, dus ook niet op die van geloof (overweging 9). Volgens artikel 22 van de richtlijn hebben alle slachtoffers recht op een beoordeling van de vraag of maatregelen

nodig zijn om hen tegen verdere slachtoffering te beschermen. Bij deze beoordeling moet rekening worden gehouden met de persoonlijke kenmerken van het slachtoffer, met inbegrip van zijn godsdienst, wanneer dit relevant is voor de beoordeling van zijn beschermingsbehoeften. De richtlijn vestigt met name de aandacht op gevallen waarin een

misdrijf is gepleegd met een discriminerend motief dat verband houdt met de persoonlijke kenmerken van een slachtoffer, waaronder zijn geloof. In dergelijke gevallen zijn de autoriteiten van de lidstaten in het bijzonder verplicht de risico's te beoordelen van verdere slachtoffering als gevolg van dit kenmerk. In het kaderbesluit betreffende racisme en vreemdelingenhaat is bepaald dat de motieven voor vooroordelen als een verzwarende omstandigheid worden beschouwd of door de rechter in aanmerking kunnen worden genomen bij de vaststelling van de strafmaat voor de daders (artikel 4). De volledige tenuitvoerlegging van de EU-wetgeving betekent dat slachtoffers worden aangemoedigd antisemitische misdrijven aan de politie te melden en ervoor te zorgen dat de politie op het moment van de melding de motieven voor vooroordelen naar behoren registreert.

FRA-advies 3

De lidstaten dienen de richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers (2012/29/EU) volledig en correct in nationale wetgeving om te zetten om te waarborgen dat de slachtoffers van antisemitisme de steun krijgen die ze nodig hebben bij het melden van incidenten bij de bevoegde autoriteiten. De lidstaten dienen het kaderbesluit betreffende racisme en vreemdelingenhaat (2008/913/JHA) ook volledig en op correcte wijze in nationale wetgeving om te zetten, zodat doeltreffende, evenredige en afschrikkende straffen aan de overtreders worden opgelegd. De strafrechtstelsels in de lidstaten zouden ook regelmatig moeten voorzien in een verslag van de straffen die aan overtreders zijn opgelegd, en van de motivering van rechtbanken in de desbetreffende arresten.

Antisemitische discriminatie blijft onzichtbaar op belangrijke alledaagse terreinen

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

- In totaal zegt 11 % van alle respondenten dat ze zich in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête op een of meer van de vijf daarin genoemde gebieden – werkgelegenheid (op het werk of tijdens sollicitaties), onderwijs, gezondheidszorg of huisvesting – als Jood gediscrimineerd voelden.
- Meer dan drie op de vier respondenten (77 %) die zeggen dat ze zich in de twaalf maanden voor de enquête gediscrimineerd voelden omdat ze Joods zijn, hebben het ernstigste incident niet aan een autoriteit of organisatie gemeld.
- Een meerderheid van de respondenten (52 %) die zich in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête gediscrimineerd voelden en die nergens het ernstigste incident hebben gemeld, zeggen dat ze er geen vertrouwen in hadden dat het melden van het incident hun situatie zou verbeteren. Een derde van de respondenten die zich gediscrimineerd voelden en het ernstigste incident niet hebben gemeld, zegt dat ze dat niet hebben gedaan omdat het niet ernstig genoeg was (34 %) of omdat ze geen bewijs hadden (33 %).
- De meeste respondenten zijn op de hoogte van wetgeving die discriminatie op grond van etnische oorsprong of religie verbiedt – zo'n 64 %-87 %, afhankelijk van het gebied, gaf aan dat ze ervan afwisten. De respondenten zijn het meest op de hoogte van antidiscriminatiewetgeving op de arbeidsmarkt en het minst op de hoogte van bescherming met betrekking tot huisvesting.
- De meeste respondenten (71 %) zeggen dat ze op de hoogte zijn van een organisatie in het land die advies of ondersteuning biedt aan personen die worden gediscrimineerd. De respondenten verwijzen meestal naar Joodse organisaties die gespecialiseerd zijn in de veiligheid en beveiliging van de Joodse gemeenschap en/of antisemitisme, en nationale organen voor gelijkheid en de mensenrechten.

„Dat er in de openbare ruimte geen antisemitische incidenten plaatsvinden, komt voornamelijk doordat veel Joden besluiten de kipa niet te dragen of het onderwerp uit de weg gaan, om discriminatie te voorkomen. We worden niet gediscrimineerd, omdat we ons „verstoppertjes”.” (Man, 35-39 jaar, Spanje)

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat antisemitisme niet alleen leidt tot haatmisdrijven, maar ook tot ongelijke behandeling op belangrijke alledaagse terreinen. Maar het zeer lage meldingspercentage voor antisemitische discriminatie in combinatie met het feit dat incidenten een normaal verschijnsel zijn geworden, verhindert dat de ware

omvang van antisemitische discriminatie onder de aandacht komt van bevoegde autoriteiten, instanties voor gelijke behandeling of gemeenschapsorganisaties. Uit een vergelijking van de bevindingen van de enquêtes van 2012 en 2018 blijkt dat het niveau van vermeende antisemitische discriminatie op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting gelijk bleef. Er kunnen geen veranderingen worden waargenomen in het meldingspercentage, dat nog steeds laag is.

„Het antisemitisme dat ik heb meegemaakt, is subtieler dan ik hier kan beschrijven. Zoals de bizarre stilte die er viel, nadat ik op mijn werk een keer vertelde dat ik Joods ben.” (Man, 25-29 jaar, Zweden)

Uit de bevindingen van de enquête van 2018 blijkt dat in de twaalf maanden die aan de enquête voorafgingen, een op de tien (11 %) van de respondenten het slachtoffer is geweest van discriminatie op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs, gezondheid of huisvesting, omdat hij of zij Joods is. Bijna acht op de tien (77 %) van degenen die te maken hebben gehad met dergelijke discriminatie, hebben het ernstigste incident niet gemeld aan enige autoriteit of organisatie. De belangrijkste redenen voor het niet melden zijn de perceptie dat er als gevolg daarvan niets zou veranderen (52 %), dat het incident niet ernstig genoeg is (34 %), en gebrek aan bewijs van discriminatie (33 %). Toch is de overgrote meerderheid van de respondenten op de hoogte van de antidiscriminatiewetgeving (85 % op het gebied van werkgelegenheid), alsook van organisaties die advies of steun kunnen verlenen in gevallen van discriminatie (71 %), met inbegrip van Joodse gemeenschapsorganisaties en nationale instanties voor gelijke kansen.

Richtlijn 2000/43/EG inzake rassengelijkheid verbiedt etnische discriminatie op belangrijke alledaagse terreinen, waaronder werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting. De richtlijn gelijke behandeling in arbeid en beroep (2000/78/EG) verbiedt discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging in arbeid en beroep. De richtlijnen verplichten de lidstaten ervoor te zorgen dat hun bepalingen via alle passende middelen en op het gehele grondgebied van elk land bekend zijn bij de betrokkenen. De richtlijnen voorzien in doeltreffende, evenredige en afschrikkende straffen in het geval van discriminatie.

FRA-advies 4

De EU en haar lidstaten dienen ervoor te zorgen dat slachtoffers van antisemitische discriminatie worden aangemoedigd en geholpen bij het melden van incidenten aan relevante autoriteiten, instanties voor gelijke behandeling of organisaties van derden. Dit kan worden bereikt via de financiering van specifieke bewustmakings- en voorlichtingscampagnes door de EU en haar lidstaten. Deze campagnes zouden kunnen worden georganiseerd door de betrokken ministeries, in nauwe samenwerking met de nationale organen voor de bevordering van gelijke behandeling en de Joodse gemeenschapsorganisaties, om ervoor te zorgen dat hun boodschappen doelgerichter worden. Dergelijke campagnes zouden kunnen benadrukken hoezeer antisemitische discriminatie een ernstige schending vormt van de fundamentele rechten en de mensenrechten en waarom het de moeite waard is om verhaal te halen. In een dergelijke campagne zou ook moeten worden benadrukt dat er in geval van overtreding doeltreffende, evenredige en afschrikkende straffen worden opgelegd.

DE ENQUÊTE IN EEN NOTENDOP

Deze samenvatting bevat de belangrijkste bevindingen van de tweede enquête van het FRA over de ervaringen en percepties van Joodse burgers met betrekking tot haatmisdrijven, discriminatie en antisemitisme. Hierin worden gegevens geanalyseerd uit de antwoorden van 16 395 mensen die zichzelf als Joods zien (16 jaar of ouder) in 12 EU-lidstaten – Oostenrijk (AT), België (BE), Denemarken (DK), Frankrijk (FR), Duitsland (DE), Hongarije (HU), Italië (IT), Nederland (NL), Polen (PL), Spanje (ES), Zweden (SE) en het Verenigd Koninkrijk (VK). In deze lidstaten woont meer dan 96 % van de geschatte Joodse bevolking van de EU ⁽⁵⁾.

Hoe werd de enquête uitgevoerd?

De enquête werd online uitgevoerd in mei en juni 2018. Bij gebrek aan betrouwbare steekproefkaders en op basis van de ervaringen met de enquête van 2012 heeft het ⁽⁶⁾ FRA ervoor gekozen gebruik te maken van onlineonderzoek, omdat het de respondenten in staat stelde de enquête in hun eigen tempo en in hun nationale taal in te vullen waar en wanneer het hun het beste uitkwam. De online-enquêtmodus heeft het ook mogelijk gemaakt om de respondenten te informeren over het FRA, de organisaties die de gegevensverzameling beheren, en de manier waarop de verzamelde gegevens zouden worden gebruikt. Deze methode had de mogelijkheid om alle geïnteresseerden die zichzelf als Joods beschouwen in de twaalf EU-lidstaten, in staat te stellen deel te nemen en hun ervaringen te delen. Het was ook de methode die het best kon worden gebruikt om respondenten uit alle geselecteerde lidstaten onder gelijke voorwaarden te onderzoeken. Deze methode levert geen aselechte steekproef op die voldoet aan de statistische criteria voor representativiteit. De bevindingen van de enquête zijn echter betrouwbaar en robuust en vormen de meest uitgebreide gegevens die beschikbaar zijn over antisemitisme in de EU.

Wie heeft aan de enquête deelgenomen?

De enquête was toegankelijk voor personen van 16 jaar en ouder die zichzelf als Joods beschouwen – op basis van godsdienst, cultuur, opvoeding, etniciteit, bloedverwantschap of om andere redenen – en die ten tijde van de enquête in een van de geënquêteerde landen woonden. De grootste steekproeven werden verkregen uit de twee landen die volgens schattingen de grootste Joodse bevolking in de EU hebben – Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Steekproeven onder meer dan 1 000 respondenten werden verkregen in Duitsland, Nederland en Zweden. Voor de overige zeven landen varieerde de steekproefomvang van 400 tot 800 respondenten.

Steekproefomvang in de geënquêteerde lidstaten

Land	N
Oostenrijk	526
België	785
Denemarken	592
Duitsland	1 233
Frankrijk	3 869
Hongarije	590
Nederland	1 202
Italië	682
Polen	422
Spanje	570
Zweden	1 193
Verenigd Koninkrijk	4 731

(5) DellaPergola, S. (2016), *World Jewish Population, 2016*, Berman Jewish DataBank.

(6) FRA (2013), *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*, Luxemburg, Publicatiebureau.

Wat werd in de enquête gevraagd?

In de enquête werd de respondenten gevraagd naar hun mening over trends in antisemitisme, antisemitisme als probleem in het dagelijks leven, persoonlijke ervaringen met antisemitische incidenten, getuigenissen van antisemitische incidenten en angst om slachtoffer te worden van een antisemitische aanval. De enquête verschaft ook gegevens over de mate waarin respondenten antisemitische handelingen tegen de Joodse gemeenschap – zoals de vernieling van Joodse locaties of antisemitische berichten op radio of televisie of op internet – als een probleem beschouwen in hun land.

In de enquête zijn gegevens verzameld over de gevolgen van antisemitisme voor het dagelijkse gedrag van de respondenten en hun gevoel van veiligheid, en over de maatregelen die ze nemen als gevolg van hun zorgen over veiligheid. De vragen over persoonlijke ervaringen met specifieke vormen van intimidatie of fysiek geweld werden gevolgd door vragen over de details van dergelijke incidenten, waaronder hun frequentie, het aantal daders en hun kenmerken, en de melding van het incident aan een organisatie of instantie. In de enquête zijn gegevens verzameld over persoonlijke ervaringen van mensen die zich op verschillende gronden en in verschillende domeinen van het dagelijkse leven gediscrimineerd voelen, bijvoorbeeld op het werk, op school of bij het gebruik van specifieke diensten. De enquête ging nader in op de ervaringen van respondenten met discriminatie door vragen te stellen over de melding van incidenten en de redenen om ze niet te melden. In de enquête werd ook gekeken naar de mate van bekendheid met rechten op het gebied van antidiscriminatie wetgeving, organisaties voor slachtofferhulp en kennis van wetgeving met betrekking tot het bagatelliseren of ontkennen van de Holocaust.

Presentatie van de enquêteresultaten

Wanneer de enquêteresultaten voor de twaalf EU-lidstaten worden gepresenteerd, wordt het gemiddelde van alle landen aangepast aan de hand van een gewicht dat rekening houdt met de verschillen in de omvang van de Joodse bevolking in de verschillende landen. De berekeningen zijn gebaseerd op het gemiddelde van de schattingen van de kern en van de uitgebreide Joodse bevolking in de geselecteerde landen (voor de schattingen, zie Della Pergola, S., *World Jewish Population*, Berman Jewish DataBank, 2016). Dit is gedaan om de bereikte steekproeven evenredig aan te passen, zodat de bijdragen van de verschillende landen en de bevindingen op EU-niveau in de juiste verhouding blijven.

Dit verslag geeft een overzicht van de belangrijkste bevindingen van de tweede enquête van het FRA over de ervaringen van het Joodse volk met haatmisdrijven, discriminatie en antisemitisme in de Europese Unie – 's werelds grootste enquête onder Joodse mensen die ooit werd gehouden. De enquête had betrekking op 12 lidstaten van de EU en bereikte bijna 16 500 personen die zichzelf als Joods zien. Het is een vervolg op het eerste onderzoek van het Agentschap, dat in 2012 in zeven landen werd uitgevoerd.

De conclusies zijn ontvondend. Ze onderstrepen dat antisemitisme in de hele EU wijdverbreid blijft en op allerlei manieren tot een alledaags verschijnsel is uitgegroeid, hetgeen verontrustend is. De belangrijke informatie die hierin wordt verstrekt, kan beleidsmakers in de hele EU ondersteunen bij het opvoeren van hun inspanningen om de veiligheid en waardigheid van alle in de EU levende Joodse mensen te waarborgen.

Meer informatie

Zie voor het volledige verslag van het FRA over de bevindingen van de enquête – *Experiences and perceptions of antisemitism – Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>

Zie voor informatie over de gegevensverzameling van het FRA over antisemitische incidenten en haatmisdrijven:

- FRA (2018), *Antisemitism: Summary overview of the situation in the European Union 2007–2017*, Luxemburg, Publicatiebureau;
- FRA (2018), „Racisme, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid”, hoofdstuk 4, in: *Verslag over de grondrechten 2018*, Luxemburg, Publicatiebureau;
- FRA (2013), *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*, eerste enquête, Luxemburg, Publicatiebureau.

Voor informatie over de werkzaamheden van het FRA op het gebied van voorlichting over de Holocaust en mensenrechten, zie: <http://fra.europa.eu/en/project/2006/holocaust-and-human-rights-education>

Haatmisdrijf

Haatzaaiende uitlatingen

Gelijkheid

Non-discriminatie

Bureau voor publicaties van de Europese Unie

© Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten, 2019

Foto's (van links naar rechts/beginnend in de bovenste rij):
 © Stock.adobe.com_Rafael Ben-Ari; Stock.adobe.com_brat82;
 Stock.adobe.com_dubova; Shutterstock.com_129757388;
 Stock.adobe.com_Odelia Cohen; Stock.adobe.com_REDPIXEL;
 Stock.adobe.com_Menschen; Stock.adobe.com_Sergey Nivens;
 Stock.adobe.com_superelaks.

Voor gebruik of overname van foto's of andere materialen die niet onder het auteursrecht van het Europees Bureau voor de Grondrechten vallen, moet u rechtstreeks toestemming vragen aan de houders van het desbetreffende auteursrecht.

Print: ISBN 978-92-9474-279-7, doi:10.2811/265044
 PDF: ISBN 978-92-9474-268-1, doi:10.2811/33982

FRA – BUREAU VAN DE EUROPESE UNIE VOOR DE GRONDRECHTEN

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wenen – Oostenrijk
 Tel. +43 158030-0 – fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

